

Колмакова В.О.

*старший викладач кафедри інформатики і
інформаційно-комунікаційних технологій
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини*

Шаров С.В.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри комп'ютерних наук
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного*

ВИКОРИСТАННЯ МВОК ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІМУНІТЕТУ ВІД ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАГРОЗ

***Анотація.** У статті розглядаються можливості масових відкритих онлайн курсів для формування здатностей протистояти інформаційним загрозам. Зазначається, що в сучасному віртуальному просторі відбувається процес інформаційно-психологічного впливу на особистість та суспільство взагалі. Захиститися від негативних впливів можна за допомогою особистісного розвитку в напрямку інформаційної безпеки. Розглянуто чотири онлайн курси, що розташовані на платформі Prometheus, за допомогою яких можна навчитись розрізняти інформацію, а також дотримуватися правил інформаційної гігієни.*

***Ключові слова:** МВОК, онлайн курс, інформаційна гігієна, інформаційна безпека.*

***Kolmakova V., Sharov S. The use of MOOC to form immunity from information threats.** The article examines the possibilities of mass open online courses for the formation of abilities to resist information threats. It is noted that in the modern virtual space there is a process of informational and psychological influence on the individual and society in particular. You can protect yourself from negative influences with the help of personal development in the direction of information security. Four online courses, located on the Prometheus platform, are considered, with the help of which*

you can learn to distinguish information, as well as follow the rules of information hygiene.

Key words: *MOOC, online course, information hygiene, information security.*

Постановка проблеми. Стрімкий технологічний розвиток призвів до кардинальних змін в інформаційному суспільстві, у тому числі в освіті. На сьогодні наша держава стрімко інтегрується в європейський освітній простір, активно впроваджує цифрові технології у більшість сфер діяльності людини. Ці процеси відбуваються завдяки основним напрямкам державної політики цифровізації освіти, що передбачають створення онлайн платформ з якісним освітнім контентом, розвиток та застосування інноваційних форм організації освітнього процесу з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), розробку та впровадження інтерактивних онлайн ресурсів та електронних засобів навчального призначення [1, с. 7] тощо. Використання хмарних, мобільних, дистанційних технологій зумовило розширення можливостей щодо отримання основної та додаткової освіти, навчання впродовж життя. Особливо важливо використання потужних можливостей ІКТ сьогодні, в умовах пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення, коли часто неможливо забезпечити очну форму навчання та особистісне спілкування між учасниками освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань впровадження масових відкритих онлайн курсів у формальну та неформальну освіту відображено у низці праць вітчизняних та закордонних науковців. Класифікація МВОК за різними критеріями подана у роботах І. Бацуровської, М. Березицького, В. Олексюка. Вчені Л. Панченко, С. Шаров, Т. Шарова розглядали можливості МВОК для підвищення кваліфікації викладачів. Г. Шалацька досліджувала результативність використання масових відкритих онлайн курсів під час вивчення студентами іноземної мови. У роботі С. Курлянського досліджено можливості онлайн платформи Prometheus для навчання основам проектної діяльності. Напрямки комерціалізації масових відкритих онлайн курсів досліджували В. Осецький та І. Татомир.

Серед закордонних вчених впровадження МВОК у вищу школу досліджували L. Yuan, P. Powell, D. Skiba та інші науковці.

Метою статті є огляд змістового наповнення чотирьох онлайн курсів з інформаційної гігієни, що розташовані на онлайн платформі Prometheus.

Виклад основного матеріалу. Одним з ефективних засобів забезпечення освітнього процесу в умовах дистанційної освіти є масові відкриті онлайн курси (МВОК). Їх популярність пояснюється наступними перевагами: безкоштовність та незалежність від соціального статусу користувача; можливість використання у зручний для користувача час; можливість вивчати будь-який онлайн курс [12, с. 137]; розширення можливостей для осіб з особливими освітніми потребами; використання онлайн курсів для підвищення кваліфікації; поєднання з різними формами навчання [2, с. 34]; мультимедійне наповнення онлайн курсів дозволяє краще опанувати навчальним матеріалом за рахунок використання слухових та зорових рецепторів; забезпечується вільний доступ до онлайн курсів та спрощується робота викладача з моніторингу та перевірки завдань [9, с. 167].

Слід зазначити, що в умовах інформаційного суспільства у людей виникають певні специфічні потреби, формується певна інформаційна культура [6, с. 194]. Людині потрібно постійно опановувати новими ІКТ з метою їх ефективного використання у побуті, на роботі, в освітній діяльності. З іншого боку, постійне перебування в інформаційному просторі має свої недоліки. У першу чергу вони пов'язані з існуванням великих обсягів фейкової інформації, яка часто використовується для негативного впливу на особистість або суспільну думку. Зараз ми навіть можемо говорити про застосування поняття інформаційної війни, мета якої полягає в ослабленні моральних та матеріальних сил супротивника [3, с. 137]. В умовах ведення інформаційної війни ворог вдається до різноманітних інформаційно-психологічних впливів на ціннісні орієнтації та життєві установки особистості з метою досягнення визначеної заздалегідь мети. Для цього використовуються спеціальні інформаційні технології для зміни поведінки населення та корекції суспільної свідомості [10, с. 107]. Каналів для реалізації інформаційного впливу існує досить багато. Зокрема, це чутки, плітки, листівки, оголошення, плакати тощо.

Водночас, найбільш дієвим каналом вважається мережа Інтернет, зокрема соціальні мережі, та засоби масової інформації, більшість з яких, в свою чергу, теж мають свої представництва у віртуальному просторі.

Як зазначає А. Уманець, для протистояння інформаційно-психологічним впливам повинен використовуватися комплекс заходів, який відбувається на державному, суспільному та особистісному рівнях [10, с. 106]. В цьому контексті У. Ільницька зазначає, що інформаційна безпека є пріоритетною функцією держави, яка передбачає всебічне та правдиве інформування громадян, контроль за поширенням дезінформації, збереження інформаційного суверенітету, захист суспільного простору від маніпуляцій [5, с. 28] тощо. З іншого боку, безпосередньо людина задля власної безпеки повинна робити усвідомлені дії, щоб не підпадати під інформаційно-психологічні впливи. Убезпечити себе від отримання неправдивої інформації може лише та людина, яка знає особливості подачі інформації в цифровому просторі, орієнтується в інформаційних потоках, має розвинуту медіакомпетентність [4, с. 331], яку часто називають медіаграмотністю або інфомедійною грамотністю.

Для того, аби стати досвідченим користувачем з виявлення неправдивої інформації, не треба закінчувати університети та вчитись тривалий час. Достатньо скористатися онлайн платформами МВОК, знайти потрібний онлайн курс та почати самовдосконалюватися. Серед україномовних платформ МВОК найбільш популярними є EdEra, Prometheus, Відкритий університет Майдану (ВУМ). Їх можна використовувати для поглибленого вивчення окремих навчальних предметів, підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання [11, с. 39], підвищення кваліфікації викладачів та вчителів, фахової підготовки здобувачів вищої освіти [9, с. 168] тощо. У роботі [13, с. 488] зазначається, що спільними характеристиками для всіх розглянутих онлайн платформ є наявність якісного освітнього контенту, безкоштовні онлайн курси, автоматична генерація сертифікату про проходження курсу.

Ми підтримуємо думку науковців, які вважають, що сильною стороною україномовних онлайн платформ є тісна співпраця з Міністерством освіти та науки України, міжнародними організаціями,

зкладами освіти та компаніями з метою розробки курсів за їх спеціалізацією, прагнення до створення якісного вітчизняного освітнього продукту [8, с. 90]. Слід зауважити, що наразі у вітчизняних МВОК починають виявлятися зрушення у бік використання онлайн курсів інших онлайн платформ. Це можна спостерігати на прикладі україномовної платформи Prometheus, яка на своєму ресурсі пропонує викладачам курси з англійської мови від відомої онлайн платформи Coursera.

Звернемо увагу на онлайн курси на платформі Prometheus, за допомогою яких можна навчитись розрізняти інформацію, а також дотримуватися інформаційної гігієни. Як зазначає С. Курлянський, онлайн курси на цій платформі можуть відрізнятися кількістю модулів, завданнями, використовувати різні методики викладання навчального матеріалу [7, с. 300]. У цьому контексті користувачу пропонується чотири онлайн курси: «Дезінформація: види, інструменти та способи захисту», «Інформаційна гігієна під час війни», «Інформаційна безпека», «Інформаційна гігієна. Як розпізнати брехню в соцмережах, в Інтернеті та на телебаченні». При їх змістовому аналізі ми виокремили декілька особливостей, що подані у таблиці 1.

Таблиця 1

Особливості онлайн курсів на платформі Prometheus

Назва онлайн курсу	Кількість модулів	Можливість отримання сертифікату	Наявність тестового контролю	Мінімальний прогрес успішності
«Дезінформація: види, інструменти та способи захисту»	5	так	так	60%
«Інформаційна гігієна. Як розпізнати брехню в соцмережах, в інтернеті та на телебаченні»	5	так	так	60%
«Інформаційна безпека»	10	так	так	70%
«Інформаційна гігієна під час війни»	4	так	так	60%

Станом на сьогодні виникла потреба у створенні онлайн курсу «Інформаційна гігієна під час війни», який передбачає огляд таких модулів: 1. Інформаційне поле під час війни. 2. Як працює російська пропаганда. 3. Аналіз типових кейсів російських інформаційних операцій. 4. Правила інформаційної гігієни. Наголошуємо на тому, що після перегляду запропонованих відеоматеріалів курсу користувач має можливість пройти тестовий контроль. За умови набрання мінімальної кількості балів (60%) за результатами тестового контролю в особистому кабінеті користувача генерується сертифікат про успішне проходження онлайн курсу.

Під час опанування онлайн курсом «Дезінформація: види, інструменти та способи захисту» користувачі можуть дізнатися про основні інструменти та тактики дезінформації, наратив як основний елемент побудови пропаганди, фейк як інструмент побудови наративу. Слухачі курсу отримують безцінний досвід під час прослуховування модулю з питань практичних загроз дезінформації в Україні. Тут можна дізнатись про те, як сприймають українці дезінформацію та отримати певні рекомендації від розробників курсу.

Онлайн курс «Інформаційна гігієна. Як розпізнати брехню в соцмережах, в Інтернеті та на телебаченні» дозволяє зануритись в актуальні питання медіа та соціо простору: Facebook, Google, You Tube, Viber, Telegram, Вікіпедія тощо. Особливе місце в курсі займає модуль з питань інформаційної гігієни вчителів. В цілому, курс досить сучасний та актуальний, навчає слухачів справді орієнтуватись у віртуальному просторі, в якому сучасні користувачі перебувають постійно, незалежно від віку та уподобань. За допомогою конкретних прикладів спікери показують, наскільки важливо в цифрову епоху розуміти правдивість інформації та вирізняти її поміж фейків.

Досить великим за обсягом та змістовим наповненням є курс «Інформаційна безпека». Він містить 10 модулів, в які закладений відеоматеріал, тести та практичні рекомендації. Розробники курсу подають стратегію захисту від інформаційних потоків фейкового спрямування, вказують на правила захисту від інформаційних вірусів, загроз, дезінформації. По суті, онлайн курс дозволяє сформувати в себе імунітет до інформаційних загроз. Спікери зазначають, що вагомого

впливу сучасна людина зазнає саме від соціальних мереж Facebook, Google, You Tube, Viber, Telegram. Тому перебування в такому соціо просторі треба або дозувати, або розумно використовувати, чітко розпізнаючи друзів та ворогів. Слухачам курсу пропонуються поради, що дозволяють перевіряти правдивість інформації та захистити свої персональні дані. Наприклад, захищаючи власні гаджети та пристрої, треба пересвідчитись у надійності паролів. В умовах воєнного часу важливо знати, з ким не можна комунікувати, аби застерегти себе від негативного впливу пропаганди. Переглядаючи відеоматеріали з питань інформаційної безпеки, можна навчитися захищати себе від негативного впливу неправдивої інформації.

Висновки. Отже, в сучасних умовах важливим завданням є дотримання правил інформаційної гігієни, що надасть можливість протидіяти негативному інформаційно-психологічному впливу. Одним із засобів, які дозволять сформувавши певні настанови на інформаційну гігієну, є масові відкриті онлайн курси, зокрема онлайн платформа Prometheus.

Література

1. Бабаєв В.М., Стадник Г.В., Момот Т.В. Цифрова трансформація в сфері вищої освіти в умовах глобалізації. *Комунальне господарство міст*. Серія: Економічні науки. 2019. № 2. С. 2–9.
2. Бескорса О.С. МООС: платформи професійного саморозвитку майбутніх учителів англійської мови початкової школи. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2021. № 1 (48). С. 33–38.
3. Горбань Ю.О. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2015. № 1. С. 136–141.
4. Єрмоленко А. О. Медіакомпетентність як необхідна складова професійної майстерності сучасного педагога. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. 2016. № 137. С. 330–333.
5. Ільницька У. Інформаційна безпека України: сучасні виклики, загрози та механізми протидії негативним інформаційно-

- психологічним впливам. *Humanitarian vision*. 2016. № 2(1). С. 27–32. С. 106–112.
6. Кивлюк О. П. Глобалізація та інформатизація освіти в предметному полі філософії освіти. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2014. № 57. С. 192–200.
 7. Курлянський С. С. Навчання проектній діяльності засобами МВОК Prometheus. Українські студії в європейському контексті: зб. наук. пр. 2021. № 3. С. 298–305.
 8. Осецький В. Л., Татомир І. Л. Роль масових відкритих онлайн-курсів у сучасному освітньому ландшафті. *Економіка України*. 2017. № 12. С. 86–98.
 9. Петренко С. Сутність та особливості українських платформ масових відкритих онлайн-курсів (МВОК). *Інноватика у вихованні*. 2020. № 11. С. 165–173.
 10. Уманець А. О. Інформаційно-психологічні впливи: поняття, особливості реалізації та способи протидії. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2022. Том 33(72), № 3. С. 106–112.
 11. Шаров С.В., Шарова Т.М. Використання масових відкритих онлайн-курсів для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання. *Нова педагогічна думка*. 2022. № 1(109). С. 39–43.
 12. Шарова Т.М., Шаров С.В. Масові відкриті онлайн курси як можливість підвищення конкурентоспроможності фахівця. *Молодий вчений*. 2018. № 61.1. С. 137–140.
 13. Sharov S., Kolmakova V., Sharova T., Kamyshova T. Possibilities of the Ukrainian Online Platform OUM. *International Journal of Information and Education Technology*. 2021. № 10. С. 486–492.